

Ugovori o slobodnoj trgovini

Orešković, Marin

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **RRiF College of Financial Management / RRiF Visoka škola za financijski menadžment**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:198:864456>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Final Examination Papers University of Applied Sciences RRiF - Final Examination Papers and Diploma Papers](#)

RRIF VISOKA ŠKOLA ZA FINANCIJSKI MENADŽMENT U ZAGREBU

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINANCIJE

Marin Orešković

ZAVRŠNI RAD

UGOVORI O SLOBODNOJ TRGOVINI

Zagreb, 2019.

RRIF VISOKA ŠKOLA ZA FINANCIJSKI MENADŽMENT U ZAGREBU

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO I FINACIJE

ZAVRŠNI RAD

UGOVORI O SLOBODNOJ TRGOVINI

Ime i prezime studenta: Marin Orešković

Matični broj studenta: 397/14-R

Mentor: mr. Anja Božina ovl. rač

Zagreb, 2019.

Naslov: Ugovori o slobodnoj trgovini

SAŽETAK

Liberalizacija trgovine omogućuje najučinkovitijim kompanijama Europske unije da se pošteno tržišno natječu sa svojim konkurentima u drugim zemljama. Uklanjanje prepreka trgovini unutar EU (ukidanje carinskih prepreka) značajno je doprinijelo razvitku te je ojačalo posvećenost globalnoj liberalizaciji. Kada su zemlje članice među sobom uklonile carine za trgovinu, također su i ujedinile svoje carine za robu uvezenu iz trećih zemalja. To znači da se za proizvode podmiruje jednaka carina bez obzira na kojem su graničnom prijelazu ušli u EU. Do pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji većina propisa je već bila prilagođena Uredbama Europske Unije, no pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji stavljeni su izvan snage svi bilateralni i multilateralni ugovori o slobodnoj trgovini koje je sklopila Republika Hrvatska. Hrvatskoj se članstvom u Europskoj uniji otvaraju druga tržišta budući da će primjenjivati sporazume o slobodnoj trgovini koje je Europska unija sklopila s trećim zemljama. Cilj ovog rada je pobliže objasniti kako funkcioniraju zone slobodne trgovine.

Ključne riječi: slobodna trgovina, preferencijalni tretman robe, nepreferencijalni tretman robe, liberalizacija svjetske trgovine

Title: Free trade agreements

Summary

Liberalized trade allows the most efficient companies of the European Union to compete fairly with their competitors in other countries. Removing barriers to trade within the EU (eliminating customs barriers) has significantly contributed to development and strengthened its commitment to global liberalization. When the member states removed trade tariffs between them, they also united their duties on goods imported from outside. This means that the same wages are paid for products regardless of the border crossing they enter into the EU. Until the accession of the Republic of Croatia to the European Union, most of the regulations have already been aligned with the EU Directives, but Croatia's accession to the European Union all bilateral and multilateral free trade agreements concluded by the Republic of Croatia have been exempt. Croatia joins other European markets by joining the European Union, as it will apply the free trade agreements concluded by the European Union with third countries. The aim of this paper is to explain how to the free trade zones work.

Key words: free trade, preferential treatment of goods, non-preferential treatment of goods, liberalization of world trade

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. Zajednička trgovinska politika	3
2.1. Svjetska trgovinska organizacija (WTO)	4
2.2. Bilateralni sporazumi	5
2.3. Jednostrani sporazumi	6
3. Preferencijalni i nepreferencijalni položaj robe.....	7
4. Tektonika ekonomskih regionalnih blokova i multilateralni sustav.....	10
4.1. Regionalni integracijski sporazumi.....	10
4.2. Gospodarski aspekti funkcionalne integracije.....	13
5. Liberalizacija svjetske trgovine i Svjetska trgovinska organizacija (WTO).....	15
5.1. Liberalizacija svjetske trgovine.....	15
5.2. Svjetska trgovinska organizacija - WTO	17
6. Europsko udruženje slobodne trgovine i europski gospodarski prostor.....	21
6.1. Europsko udruženje slobodne trgovine	21
6.2. Europski gospodarski prostor u kontekstu EFTA-e	21
7. Srednjoeuropska zona slobodne trgovine (CEFTA).....	23
8. Regionalna trgovinska suradnja Europske unije i odnosi s glavnim partnerima.....	25
8.1. Europski gospodarski prostor (EGP)	30
8.2. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)	31
8.3. Euro mediteransko partnerstvo (EUROMED)	32
8.4. Zemlje Afrike, Kariba i Pacifika (ACP).....	34
8.5. Međuregionalni i ostali sporazumi o slobodnoj trgovini	38
9. Zaključak	40
10. Literatura	41
11. Popis tablica i grafikona	42

1. UVOD

Unutarnje tržište Europske unije ima ključno mjesto u suočavanju Europe s aktualnim izazovima, ali ga treba unaprijediti te mu treba jasna vizija za budućnost.

Nakon pristupanja u EU ukinuta su carinska i količinska ograničenja slobodnoj trgovini robama. Ugovorima o slobodnoj trgovini i autonomnim aranžmanima predviđena je primjena preferencijalne stope carine za robu koja je stekla preferencijalno podrijetlo u određenoj zemlji ili grupi zemalja temeljem propisanih pravila stjecanja podrijetla ako robu prati i pravovaljani dokaz o podrijetlu robe.¹ U prvih deset godina postojanja, unutarnje tržište potaknulo je otvaranje 2,5 milijuna novih radnih mjesta te je pridonijelo stvaranju dodatnog bogatstva u vrijednosti od 877 milijardi eura, povećala se unutarkomunitarna razmjena i produktivnost te su smanjeni troškovi poslovanja i razlike u dohocima među članicama Unije.² Uslijedile su brojne ekonomske aktivnosti: mjere liberalizacije tržišta, standardizacija istovrsnih proizvoda i usluga, komunitarni režim patenata, zaštita autorskih prava, kodeks dobrog upravljanja u poreznoj sferi itd. Liberalizam je probudio liberalizaciju razmjene mnogo prije GATT-a i WTO-a u područjima usluga, normi i tehničkih prepreka u trgovini.³ Lakše je organizirati slobodno kretanje na ograničenom području, gdje su troškovi transakcija i nadzora suženi tj. između zemalja koje imaju razvijene odnose povjerenja i koje funkcioniraju prema istim pravilima igre. Unutarnje tržište predstavlja ključni element razvoja EU-a no ono nije potpuno u područjima kao što su intelektualno vlasništvo, usluge, financijske usluge građanima te promet i energetika.

Slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala stupovi su na kojima počiva unutarnje tržište EU-a. Cilj unutarnjega tržišta ostvarit će se tek potpunim ukidanjem zapreka četirima slobodama. Dovršavanje velikog tržišta zahtijeva ukidanje prepreka mobilnosti roba i postupaka obavljanja usluga i faktora proizvodnje. Mobilnost radnika ovisi o osjetljivosti rada, različitim plaćama te stopi nezaposlenosti u Europskoj Uniji. Liberalizacija kretanja kapitala pridonijela je poboljšanju alokacije resursa u okviru Unije.

¹ Božina A., (2017.): Trgovinski sustav EU, Zagreb, RRIF Visoka škola za financijski menadžment, materijali sa predavanja

² Kandžija V., Cvečić I. (2008.): Makrosustav Europske Unije, Rijeka, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 136.

³ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str. 54

Javna tržišta zemalja članica otvorena su ponudi svih komunitarnih poduzeća. Europski potrošači dobili su velik izbor roba i usluga dobre kvalitete po niskim cijenama.

Danas je u svijetu sklopljeno preko 200 ugovora o slobodnoj trgovini (što iznosi više od 35% svjetske trgovine).⁴ Sklapanjem trgovinskih sporazuma o slobodnoj trgovini otvaraju se nova tržišta za europsku robu i usluge te se povećavaju mogućnosti za ulaganja. Sklopljeni ugovori omogućuju jeftinije trgovanje ukidanjem carina, smanjenje administracije. Utjecaj ugovora o slobodnoj trgovini vidi se još i olakšanjem tranzita putem zajedničkih pravila o tehničkim i sanitarnim standardima koja se odnose na uvoz ili izvoz biljaka i životinja.

⁴ Božina A., (2017.): Trgovinski sustav EU, Zagreb, RRIF Visoka škola za financijski menadžment, materijali sa predavanja

2. Zajednička trgovinska politika

Trgovina EU sa trećim zemljama zasniva se na zajedničkoj trgovinskoj politici (Common Commercial Policy), usmjerenoj prema liberalizaciji razmjene u industrijskom sektoru i izrazito protekcionističkom u poljoprivrednom sektoru. Osnovni temelj zajedničke trgovinske politike je zajednička carinska tarifa prema trećim zemljama. Unija ima niz sklopljenih trgovinskih sporazuma s trećim zemljama, od kojih se neki odnose na sve aspekte trgovinskih odnosa, a drugi samo na određene proizvode ili grupe proizvoda. Najvažniji trgovinski partneri EU-a su: SAD (gotovo 1/5 razmjene), Kina, Švicarska, Japan i Rusija.

Zajednička trgovinska politika određena je člankom 207. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i isključivo je u nadležnosti Europske unije. Temelji se na jedinstvenim načelima u trgovinskim odnosima Europske unije sa svijetom, osobito u pogledu zajedničkih carinskih stopa koje proizlaze iz sklopljenih trgovinskih sporazuma, komercijalne aspekte prava intelektualnog vlasništva, izravna strana ulaganja, ujednačavanje mjera liberalizacije trgovine, utvrđivanja zajedničke izvozne politike, te korištenje trgovinskih zaštitnih mehanizama. Antidampinške/kompenzacijske mjere predstavljaju jedan od osnovnih mehanizama trgovinske politike Europske unije. Donose se u cilju zaštite EU tržišta i domaćih proizvođača od dampinškog ili subvencioniranog uvoza robe iz trećih zemalja. Primjenjuju se kao dodatna davanja uz redovan iznos carine, čak i u slučaju primjene preferencijalnih mjera i uglavnom su značajno više od redovnih carina.

Tarifne suspenzije/kvote su posebne mjere kojima se gospodarskim subjektima Unije omogućava uz sniženu ili nultu stopu carine nabavu sirovina, poluproizvoda ili komponenti potrebnih za proizvodnju, a koje nisu dostupne ili nisu dostupne u dovoljnoj količini unutar Unije.⁵

Svaki pojedinačni proizvođač Unije može pokrenuti postupak za sniženje ili ukidanje stope carine za uvoz određene sirovine. Jednom određena tarifna suspenzija ili kvota odnosi se na sve zemlje članice, a ne samo na zemlju koja je pokrenula postupak i bilo koji gospodarski subjekt koji se bavi proizvodnjom u bilo kojoj zemlji članici ima pravo na nju.

⁵ Carinska uprava URL: <https://carina.gov.hr/arhiva-nevazecih-dokumenata/agrarna-i-trgovinska-politika/zajednicka-trgovinska-politika/informacije-o-mjerama-3816/autonomne-tarifne-suspenzije-i-kvote-3817/3817> (pristupljeno: 9.12.2018.)

U RH nadležno tijelo za prikupljanje zahtjeva te njihovo prosljeđivanje Europskoj komisiji te zastupanje interesa podnositelja zahtjeva je Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Posebne odredbe koje se odnose na autonomne tarifne suspenzije i kvote propisane su: Uputom komisije (2011/C363/02) o autonomnim tarifnim suspenzijama i kvotama, Uredbom Vijeća (EC/br. 2015/2449) od 14. prosinca 2015. o suspenziji autonomnih carina zajedničke carinske tarife za određene poljoprivredne i industrijske proizvode s primjenom od 1. siječnja 2016., uredbom Vijeća (EC/br.2015/2448) od 14. prosinca 2015. o otvaranju autonomnih carinskih kvota Unije za određene poljoprivredne i industrijske proizvode i upravljanju njima s primjenom od 1. siječnja 2016.⁶

Ako rezultati ispitnog postupka dokažu stvarno postojanje dampinškog (subvencioniranog) uvoza i nastalu štetu, Vijeće Europske unije na prijedlog Europske komisije donosi mjere sukladno odredbama Uredbi. Članstvom u Europskoj uniji Republika Hrvatska postala je dio razvijene mreže trgovinskih sporazuma koje je Europska unija sklopila s trećim zemljama, otvorena su joj značajna tržišta obzirom na sporazume o slobodnoj trgovini koje je Europska unija sklopila s trećim zemljama. Zajednička trgovinska politika određuje multilateralne odnose Europske unije kroz suradnju s multilateralnim organizacijama kao što je (Svjetska trgovinska organizacija WTO).

Republika Hrvatska svoje trgovinske interese u okviru zajedničke trgovinske politike zastupa sudjelovanjem u radu pripremnih tijela Vijeća Europske unije, prije svega u Odboru za trgovinsku politiku i njegovim radnim skupinama. Nakon usuglašavanja, stavove država članica predstavlja Europska komisija koja, u ime Europske unije pregovara bilateralne i multilateralne trgovinske ugovore, te nastupa u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO).

2.1. Svjetska trgovinska organizacija (WTO)

Svjetska trgovinska organizacija (WTO) je međunarodna organizacija koja predstavlja institucionalni i pravni okvir multilateralnog trgovinskog sustava u područjima carina i trgovine robama, uslugama i intelektualnom vlasništvu. Osnovana je i službeno je počela s radom 1. siječnja 1995. godine u Ženevi.

⁶ Carinska uprava URL: Carinska uprava URL: <https://carina.gov.hr/arhiva-nevazecih-dokumenata/agrarna-i-trgovinska-politika/zajednicka-trgovinska-politika/informacije-o-mjerama-3816/autonomne-tarifne-suspenzije-i-kvote-3817/3817> (pristupljeno: 9.12.2018.)

Temeljni cilj WTO-a je postizanje održivog rasta i razvitka gospodarstava, opće dobrobiti, liberalnog trgovinskog okruženja, te doprinos postizanju bolje suradnje u vođenju svjetske ekonomske politike.

Stoga, djelovanje WTO-a usredotočeno je na stvaranje: otvorenog i ravnopravnog sustava trgovinskih pravila, progresivne liberalizacije i eliminacije carinskih i necarinskih prepreka trgovini robama i uslugama, uklanjanje svih oblika protekcionističkih mjera i diskriminatornih tretmana u međunarodnim trgovinskim odnosima, integraciju nerazvijenih i zemalja u razvoju, te tranzicijskih zemalja u multilateralni sustav i postizanje maksimalno mogućeg stupnja transparentnosti trgovinskog multilateralnog sustava.

WTO sporazumi sadrže nekoliko osnovnih načela kojima je cilj stvaranje multilateralnog liberalnog trgovinskog sustava i obuhvaćaju: načelo nediskriminacije, princip najpovoljnije nacije, princip nacionalnog tretmana te načelo liberalizacije trgovine, poticanja konkurencije i dodatne pomoći nerazvijenim zemljama. 30. studenog 2000. godine Hrvatska je postala 140. članica WTO-a nakon okončanja bilateralnih pregovora o carinskim stopama za pristup roba i o uvjetima za pružanje usluga na hrvatskom tržištu.

2.2. Bilateralni sporazumi

Bilateralni sporazumi uključuju sporazume između dviju ili više zemalja koji omogućuju za obje države istu stopu carine pri uvozu odnosno izvozu roba i usluga.

EU sklapa dvije vrste sporazuma o ribarstvu sa zemljama izvan EU-a: sporazume sa sjevernim zemljama- zajedničko upravljanje stokovima s Norveškom, Islandom i Farskim otocima. Sporazume o partnerstvu u održivom ribarstvu- EU osigurava financijsku i tehničku potporu u zamjenu za ribolovna prava.⁷ Takvi sporazumi uglavnom se sklapaju s južnim partnerskim zemljama. Sporazum s Norveškom najveći je sporazum o ribarstvu na sjeveru Europe. Temelji se na sporazumu o ribarstvu sklopljen 1980. te dopunjen razmjenom pisama 1992. Sporazumom se upravlja putem godišnjih savjetovanja dviju stranaka, gdje su obuhvaćena dva glavna pitanja: utvrđivanje ukupnih dopuštenih ulova (TAC-ova) za zajedničke stokove kojima se zajednički upravlja u Sjevernom moru i razmjenu ribolovnih mogućnosti. Odnosi sa Farskim otocima obuhvaćeni su sporazumom o ribarstvu iz 1980. Nakon potpisivanja 2014. godine trilateralnog petogodišnjeg

⁷ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. URL: <http://www.mvep.hr/hr/trazi/?q=bilateralni%20sporazumi> (pristupljeno: 26.1.2019.)

Sporazuma o skuši između EU-a, Norveške i Farskih otoka, europska plovila mogla su se vratiti u vode Farskih otoka i obrnuto. Sporazum o ribarstvu s Islandom potpisan je u kontekstu sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru (EGP). Island je važan partner u upravljanju stokovima u Sjevernoistočnom Atlantiku. Uredbom EU-a od 11. prosinca 2013. o zajedničkoj ribarstvenoj politici utvrđuje se pravni okvir za sporazume o partnerstvu u održivom ribarstvu. Vijeće odlučuje o potpisivanju i privremenoj primjeni sporazuma i protokola, kao i o raspodjeli ribolovnih mogućnosti među članicama. Nakon potpisivanja sporazuma traži se suglasnost Europskog parlamenta za njegovo sklapanje.⁸

2.3. Jednostrani sporazumi

Sporazumi koje EU daje robi s podrijetlom iz manje razvijenih zemalja prilikom uvoza u EU (Opći sustav povlastica) kod uvoza se primjenjuje preferencijalna stopa a kod izvoza iz EU osnovna stopa carine. Povlaštena pravila, za razliku od nepovlaštenih, često su stroža tj. da bi roba stekla podrijetlo nužno je da ista zadovolji strože kriterije. Najčešće su propisana protokolima o podrijetlu koji su sastavni dijelovi ugovora o slobodnoj trgovini ili autonomnim mjerama (npr. GSP podrijetlo, ili autonomnim trgovinskim mjerama EU-a). Istim se osigurava da se samo za one robe koja su stekle podrijetlo u jednoj zemlji ugovornici primjenjuje povlaštena stopa carine pri uvozu u drugu članicu ugovornicu. Primjena povlaštene stope najčešće je ugovorena dvostrano, međutim EU poznaje i autonomnu primjenu preferencijala sa pojedinim državama ili grupama država uz jednostranu primjenu povlaštene stope carine, a sve s ciljem podupiranja razvoja određenih područja ili regija.⁹

⁸Međunarodni sporazumi URL: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-fish-stocks/international-agreements-on-fisheries/> (pristupljeno: 10.12.2018.)

⁹ Podrijetlo robe URL: <http://www.dogma.com.hr/podrijetlo-robe/> (pristupljeno: 10.12.2018.)

3. Preferencijalni i nepreferencijalni položaj robe

Prilikom uvoza i izvoza robu često pored ostale dokumentacije prati i dokaz o podrijetlu robe. Predmetni dokazi izdaju se za robu koja udovolji određenim propisanim pravilima podrijetla, te se za istu kod uvoza primjenjuje povlaštena (preferencijalna) stopa carine ili je ista podložna ili izuzeta od primjene određenih mjera trgovinske politike.

Pravila oko podrijetla robe mogu se podijeliti na povlašteno (preferencijalno) podrijetlo i nepovlašteno (nepreferencijalno) podrijetlo robe. Za razliku od povlaštenih (preferencijalnih) pravila podrijetla čija je svrha primjena povlaštene stope carine za robu koja zadovoljava pravila stjecanja podrijetla i koju prati pravovaljani dokaz o povlaštenom podrijetlu robe. Nepovlaštena pravila kao i što samo ime kaže ne služe za primjenu povlaštene stope carine već predstavljaju „ekonomsku nacionalnost“ robe i služe za pravilnu primjenu mjera trgovinske politike pri uvozu, navedenih u čl. 59.-61. Carinskog zakonika Unije. Isto se odnosi na: antidampinške i kompenzacijske carine, uvozne i izvozne kvote za određene zemlje, embargo i druge zabrane ili ograničenja kojima su pogođene pojedine zemlje, izvozne poticaje u okviru zajedničke poljoprivredne politike.¹⁰ Nepovlaštena pravila koriste se i za razne druge potrebe. Ista nisu međunarodno harmonizirana, tako svaka država propisuje svoja vlastita pravila stjecanja nepovlaštenog položaja robe. Primjena povlaštene stope najčešće je ugovorena dvostrano, međutim EU poznaje i autonomnu primjenu preferencijala sa pojedinim državama ili grupama država uz jednostranu primjenu povlaštene stope carine, a sve s ciljem podupiranja razvoja određenih područja ili regija. Prilikom uvoza robe u EU može se primijeniti povlaštena stopa carine po tri različite osnove i to temeljem:

- ugovora o slobodnoj trgovini i protokola o podrijetlu (između dviju ili više zemalja)
- autonomnih (jednostranih) preferencijala koje EU daje robi iz manje razvijenih zemalja prilikom uvoza u EU
- carinske unije

¹⁰ Carinska uprava. URL: <https://carina.gov.hr/propisi-i-sporazumi/carinska-tarifa-vrijednost-i-podrijetlo/podrijetlo-robe/upute-i-pojasnjenja-carinske-uprave-4065/primjena-preferencijala-u-uvozu/4066> (pristupljeno: 11.12.2018.)

Ulaskom Hrvatske u EU povećale su se mogućnosti povlaštenog uvoza, obzirom da su se počeli primjenjivati svi sporazumi o slobodnoj trgovini i drugi preferencijalni aranžmani koje je zaključila EU ili ih EU primjenjuje jednostrano. Preferencijalne stope carine i preferencijalne carinske kvote rezultat su, obveza koje je EU preuzela u okviru sporazuma o slobodnoj trgovini ili drugih aranžmana s trećim zemljama ili skupinama zemalja, na primjer: Europski gospodarski prostor (EAA)- obuhvaća EU, Island, Norvešku i Lihtenštajn.

Pan-Euro-mediteranske zemlje- Paneuropsko-mediteranski sustav kumulacije podrijetla predstavlja proširenje sustava paneuropske kumulacije. Navedeni sustav djeluje između EU i zemalja članica Europskog udruženja slobodne trgovine (Island, Lihtenštajn, Norveška i Švicarska) i Turske, te zemalja potpisnica Deklaracije iz Barcelone (Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Libanon, Maroko, Sirija, Tunis i Palestinska samouprava Zapadne obale i pojasa Gaze). Zemlje Zapadnog Balkana- s kojim ima sklopljen Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. EU ima također sklopljen SSP sa Hrvatskom i isti se primjenjivao do dana ulaska RH u EU (Makedonija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora).¹¹

¹¹ Božina A., (2017.): Vanjskotrgovačko poslovanje materijali sa predavanja, Zagreb, RRIF visoka škola za financijski menadžment, str. 37

Tablica 1: Najvažniji trgovački partneri (prosjeak trgovine 2009.-2011.)

(svote u milijunima eura)

Izvoz	Zemlja		Zemlja	Uvoz
1.534,5	Italija	1.	Italija	2.442,3
1.057,8	BiH	2.	Njemačka	2.000,6
905,8	Njemačka	3.	Rusija	1.332,9
682,7	Slovenija	4.	Kina	1.091,3
474,7	Austrija	5.	Slovenija	923,1
375,0	Srbija	6.	Austrija	737,1
215,5	SAD	7.	BiH	470,7
191,0	Mađarska	8.	Mađarska	468,0
183,9	Francuska	9.	Francuska	448,3
171,7	Rusija	10.	SAD	361,8
80,2%	% od ukupnog izvoza/uvoza		79,9%	

Izvor: Priopćenje o uvozu i izvozu za 2010., 2011., 2012. godinu¹²

URL: <http://efzg.hr/RePEc/chapters/chapter12-09.pdf> (pristupljeno 24.1.2019.)

¹² Kovačević, Z., et al (2017). Izvozna strategija malog otvorenog gospodarstva u odnosu na Europsku uniju i CEFTU (online), raspoloživo na: URL: <http://web.efzg.hr/RePEc/chapters/chapter12-09.pdf>

4. Tektonika ekonomskih regionalnih blokova i multilateralni sustav

Regionalna ekonomska suradnja formalizirana u obliku Srednjoeuropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006) pokazala se kao uspješan eksperiment za hrvatski gospodarski sektor. Na tržištu CEFTA-e hrvatski su proizvodi cjenovno konkurentni i prepoznati kao kvalitetni brendovi te uživaju povjerenje tamošnjih potrošača.¹³ Za veliki broj zemalja svijeta, unutarregionalna trgovina obuhvaća više od polovice vanjske trgovine. Samo SAD i EU (kao cjelina) i Japan dobro su podijelile svoju razmjenu između različitih regionalnih polova. U stvarnosti, liberalizacija često funkcionira s dvije brzine: veliki broj zemalja odbija na multilateralnoj (globalnoj) razini odgovoriti na ono što su prihvatile na regionalnom planu. Liberalizam je produbio liberalizaciju razmjene mnogo prije GATT-a i WTO-a u područjima usluga, normi i tehničkih prepreka u trgovini.¹⁴

Lakše je organizirati slobodno kretanje na ograničenom području, gdje su troškovi transakcija i nadzora suženi tj. između zemalja koje imaju razvijene odnose povjerenja i koje funkcioniraju prema istim pravilima igre.

Novi regionalizam karakterističan za 90-te godine pripisuje se mnogim faktorima: poteškoćama zatvaranja multilateralnih pregovora u okviru GATT/WTO-a, procesu produblivanja i proširivanja EU-a (stvaranjem jedinstvenog tržišta, proširenje unije, uvođenje eura kao valute), težnji za većim migracijskim kretanjama unutar regionalnih blokova, domino učinak u kojem proces širenja integracije ima kumulativnu dinamiku, a ostajanje iza tih okvira ima veću štetu nego korist.

4.1. Regionalni integracijski sporazumi

Stvaranje poslovnih odnosa između različitih društvenih jedinica radi očuvanja socijalnog i gospodarskog blagostanja, postaje sve važnije pitanje. Nove tehnologije i liberalniji trgovački režimi dovode do pojačane razmjene, većih investicijskih tijekova i povećane proizvodnje. Praktički sve zemlje svijeta u nekom od oblika suradnje, a neke su članice regionalnih sporazuma. Kod određivanja regije bitne su komponente: socijalna i kulturna homogenost, politički stavovi i vanjski odnosi, političke institucije, gospodarska međuovisnost i geografska bliskost.

Regionalizacija pretpostavlja regionalnu koncentraciju gospodarskih i ljudskih tijekova, a regionalizam je politički proces suradnje i koordinacije gospodarskih politika među državama. Može imati pozitivno i negativno djelovanje, pozitivno djelovanje uključuje promociju mira i ekonomske stabilnosti dok negativno djelovanje uključuje nejednaku distribuciju bogatstava.

¹³Kovačević Z., Sekur T.(2012): Izvozna strategija malog otvorenog gospodarstva u odnosu na EU i CEFTA-u, <http://web.efzg.hr/RePEc/chapters/chapter12-09.pdf> (pristupljeno: 11.12.2018.)

¹⁴Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str.54

Osnovni motivi zbog čega se stvaraju regionalne ekonomske integracije su: povećanje tržišta, povećanje konkurencije, ekonomija obujma, stimulacija investicija i bolje korištenje resursa te efikasnija proizvodnja.¹⁵ Razlog integriranja često puta je politički, a ekonomske posljedice samo su rezultati političkih dogovora. Glavna politička pitanja članstva koja se nameću u regionalnim sporazumima obuhvaćaju: sigurnost, pregovaračku snagu, suradnju u projektima dijeljenja resursa, učinak na domaću politiku i demokraciju te potrebu ustrajnosti u provedbama reformi. Formiranje je motivirano interesima država članica. Regionalizacija stvara troškove „isključenima“ putem skretanja trgovine, dok se otvorenost regionalnih trgovačkih sporazuma odnosi na ekskluzivnost članica prema određenim institucijama, ali i na poticanje procesa ekonomske liberalizacije među ostalim državama. Smanjenjem carina među članicama kupci se preusmjeravaju na nove partnere i time dolazi do smanjenja domaće proizvodnje. U tablici 1. iznosi se popis glavnih regionalnih ekonomskih sporazuma prisutnih u današnjem globalnom gospodarskom sustavu.

Tablica 2. **Glavni regionalni ekonomski sporazumi**

SPORAZUMI	ZEMLJE ČLANICE
Europska unija (EU)	Austrija, Belgija, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Španjolska, Švedska, Češka, Slovačka, Mađarska, Poljska, Slovenija, Litva, Letonija, Estonija, Malta, Cipar, Rumunjska, Bugarska
EEA- Europski gospodarski prostor	EU27+ Island, Lihtenštajn i Norveška
EU- sporazum o asocijaciji	Sporazumi o asocijaciji s provizijom o slobodnoj zoni : Palestinska uprava, Tunis, Izrael, Meksiko, Maroko, Južnoafrička republika, Jordan, Čile, Egipat, Alžir, Libanon (pregovori sa Sirijom), SSP: Hrvatska, Makedonija, Albanija, Crna Gora, (pregovori sa Srbijom i BiH u tijeku)
EU- carinska unija	Turska, San Marino, Andora
EU- sporazum o slobodnoj zoni	Švicarska, Farski otoci (u tijeku su pregovori s Južnom Korejom i zemljama GCC-a)
Europsko udruženje slobodne trgovine- EFTA	Island, Lihtenštajn, Norveška, Švicarska (Farski otoci su zatražili članstvo)
EFTA- Sporazum o slobodnoj trgovini	Hrvatska, Izrael, Turska, Maroko, Palestinska uprava, Makedonija, Meksiko, Jordan, Singapur, Čile, Libanon, Tunis, Koreja, Egipat, SACU
Zona slobodne trgovine Središnje Europe (CEFTA 2006)	Hrvatska, Makedonija, Albanija, Moldavija, BiH, Crna Gora, Srbija, Kosovo (UNMIK)
Sjevernoamerički sporazum slobodne trgovine (NAFTA)	Kanada, Meksiko, SAD

¹⁵ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str.54

Zajedničko tržište Srednje Amerike (CACM)	Gvatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragva, Salvador
Zajedničko tržište Juga (MERCOSUR)	Argentina, Brazil, Paragvaj, Urugvaj, Venezuela(od srpnja 2006.)
Andski pakt	Bolivija, Ekvador, Kolumbija, Peru (Čile pridruženi član)
MERCOSUR-Andski pakt	Sporazum o slobodnoj trgovini+ Čile
Zajednica i Zajedničko tržište Kariba (CARICOM)	Antigva Barbuda, Bahami, Barbados, Belize, Dominika, Grenada, Gvajana, Haiti, Jamajka, Montserrat, Sveti Kitts i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Surinam
LAIA- Asocijacija Latino-američke integracije	Argentina, Bolivija, Brazil, Kuba, Čile, Kolumbija, Ekvador, Meksiko, Paragvaj, Peru, Urugvaj, Venezuela
Ekonomska zajednica zapadnoafričkih zemalja (ECOWAS)	Benin, Burkina Faso, Cape Verde, Obala Bjelokosti, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bissau, Liberija, Niger, Nigerija, Mali, Senegal, Sierra Leone, Togo
Ekonomsko-monetarna unija zapadne Afrike (UEMOA)	Benin, Burkina Faso, Obala Bjelokosti, Gvineja Bissau, Mali, Niger, Senegal, Togo
Arapska unija Megreba	Alžir, Libija, Maroko, Mauritanija, Tunis
Južnoafrička carinska unija	Južnoafrička Republika, Bocvana, Lesoto, Svaziland, Namibija
U Africi djeluje još nekoliko regionalnih sporazuma različitog stupnja integracije, najznačajniji su:	SADC-Razvojna zajednica Južne Afrike(14 zemalja) EAC- Istočnoafrička zajednica (Kenija,Uganda, Tanzanija+ Burundi i Ruanda od srpnja 2007) CEMAC-Gospodarska i monetarna zajednica Središnje Afrike (6 zemalja) COMESA- Zajeničko tržište Istočne i Južne Afrike (19 zemalja)
Regionalni trgovinski sporazum Pacifičkih otoka (PARTA)	Kiribati, Palau, Solomonovi otoci, Cookovi otoci, Nauru, Papua NG, Tonga, Fed. Države Mikronezije, Marshallovi otoci, Tuvalu, Fidži, Niue, Samoa, Vanuatu (pridruženi: Australija, Novi Zeland, Nova Kaledonija i Francuska Polinezija)
Sporazum nacija jugoistoka Azije (ASEAN)	Brunej, Filipini, Kambodža, Indonezija, Laos, Malezija, Myanmar (Burma), Singapur, Tajland, Vijetnam
Južnoazijska asocijacija regionalne suradnje (SAARC)	Afganistan, Bangladeš, Butan, Indija, Maldivi, Nepal, Pakistan, Šri Lanka
Vijeće za suradnju zemalja Zaljeva (GCC)	Bahrein, Katar, Kuvajt, Oman, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati
Euroazijska gospodarska zajednica (EurAsEC)	Ruska Federacija, Bjelorusija, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Uzbekistan (Ukrajina)
Euro-Mediteransko partnerstvo (EMP)	EU27+ Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Libanon, Maroko, Palestinska uprava, Sirija, Tunis,

	Turska (promatrač: Libija), veći dio članica čini zonu slobodne trgovine
Veliko-Arapska zona slobodne trgovine (GAFTA)	Egipat, Jordan, Libanon, Maroko, Palestinska uprava, Sirija, Tunis, Libija, Sudan, Jemen, Irak, Bahrein, Katar, Kuvajt, Oman, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati
Azijsko-Pacifička gospodarska suradnja (APEC)	Australija, Brunej, Kanada, Čile, NR Kina, Hong Kong, Indonezija, Japan, Koreja, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Papua Nova Gvineja, Peru, Filipini, Rusija, Singapur, Tajvan, Tajland, SAD, Vijetnam

Izvor: izrada autora

Razvoj regionalnih sporazuma doveo je do spoznaje da ukidanje carina i kvota neće biti dovoljno za stvarnu integraciju. Prelazi se na otvoreni model poticane međunarodne razmjene te nastaju blokovi koji uključuju države nejednakog stupnja razvijenosti i bogatstva (npr. NAFTA).

4.2. Gospodarski aspekti funkcionalne integracije

Začeci institucionalizacije globalne ekonomije prepoznaju se, dakako, u robnoj razmjeni kao najvećem segmentu međunarodnih ekonomskih odnosa.¹⁶ Međunarodna trgovina i osiguranje što slobodnije, što konkurentnije cirkulacije robe početak je stvaranja globalne ekonomije. Naime, suvremeni je svijet sučeljen s pravim trgovinskim ratovima najznačajnijih zemalja, npr. sukob SAD-a i EU u svezi sa zaštitom poljoprivredne proizvodnje u EU koja sprečava tržišni pristup američkim farmerima na europsko tržište. Jednako je poznat sukob SAD-a i Japana zbog američkog vanjskotrgovinskog deficita prouzročenog različitim izravnim i neizravnim barijerama američkoj robi u Japanu, kako tvrde Amerikanci, odnosno nižom produktivnošću ili slabijom kvalitetom, kako tvrde Japanci. Drugo ograničenje globalnoj harmonizaciji robnih tijekova je neprekidno ekonomsko sazrijevanje novih nacionalnih gospodarstava i njihovo nastupanje na svjetskom tržištu koje utječe na pomake ponude i potražnje. Pojava osnaženih gospodarstava poput Kine, Japana, Hong Konga, Tajvana, Koreje, Vijetnama na svjetskom tržištu promijenila je odnose cijena, ponegdje smjer robnih tijekova i od tradicionalnih svjetskih izvoznika pojedine robe učinila uvoznike.

¹⁶ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str.58

Treće ograničenje proistječe iz nemogućnosti bilo koje pojedinačne ekonomije da svoje akcije nametne kao globalan uzorak ponašanja. Ne radi se o uspostavi savršene konkurencije na svjetskom tržištu, nego naprosto o činjenici tolikog rasta svjetskog tržišta da nijedna nacionalna ekonomija nije više toliko velika da bi mogla nametnuti svoje interese drugima. Takva situacija koja, umjesto globalnog liberalizma koji nameće jedna zemlja u svom interesu, zahtijeva dogovore i pregovore više partnera podjednake snage, također utječe na usporavanje i širinu sporazumijevanja.

Kada se dakle, uzmu u obzir navedena ograničenja, onda su rezultati pregovora o snižavanju pa i ukidanju carinskih i necarinskih barijera u prometu roba i usluga mnogo upečatljiviji nego što se to čini na prvi pogled. Uspjesi se ponajprije bilježe u snižavanju carina, ukidanju tzv. dobrovoljnih izvoznih ograničenja- VEC (Voluntary Export Restraints), te pomak u smjeru slobodnog prometa usluga bez carinskih i necarinskih ograničenja.¹⁷ Argument u prilog važnosti carina i u budućim pregovorima o liberalizaciji vanjske trgovine jest onaj koji carinu ad valorem tretira kao mjerilo, kao jedinicu za usporedbu s drugim oblicima zaštite. Čak se uvodi pojam „carinizacija“ što podrazumijeva prevođenje, odnosno zamjenu drugih oblika zaštite domaće proizvodnje, npr. uvoznih kvota s carinama. Pokušaj da se i drugi oblici necarinske zaštite uz kvote zamijene carinama pouzdano bi doveo do privremenog povišenja carina. Carinizacija koja bi u prvi mah povisila uvozne pristojbe učinila bi visinu zaštite mnogo transparentnijom. To znači da bi budućí pregovori lakše postigli sniženje tako oblikovanih carina nego nekih drugih, ne tako vidljivih, zaštitnih mjera.

¹⁷ Družić, I. (1997.): Razvoj i tranzicija hrvatskog gospodarstva(online), Raspoloživo na: URL: <file:///C:/Users/Marin/Downloads/TranzicijaHrvatskogGospodarstva.pdf> (pristupljeno: 28.1.2019.)

5. Liberalizacija svjetske trgovine i Svjetska trgovinska organizacija (WTO)

5.1. Liberalizacija svjetske trgovine

Praksa sve više pokazuje kako se međunarodna ekonomska razmjena sve više ograničava i to na različite načine. To ograničavanje se opravdava sa različitim razlozima o potrebi zaštite domaćih sektora privrede, a time i domaće zaposlenosti. Svaka zemlja iz tog razloga ima neku zaštitnu politiku kojoj je svrha stvaranje razlike između relativnih cijena roba na domaćem i svjetskom tržištu.¹⁸ Otvoreno tržište koje nudi slobodu kretanja dobara i usluga te slobodu kretanja ljudskih resursa, plodno je i prosperitetno tlo za razvoj snažne i efikasne multilateralne trgovine.

Najbolji primjer su Europska unija i Sjevernoamerički sporazum o slobodnoj trgovini, bolje poznat pod nazivom NAFTA, koji su kroz kontinentalnu integraciju zemalja uspjeli smanjiti i eliminirati velik broj carinskih i drugih ograničenja trgovini te stvoriti slobodnu zonu kretanja dobara, usluga, kapitala i ljudskih resursa. Liberalizacija tržišta podrazumijeva oslobađanje tržišta odnosno trgovine na određenom tržištu od carinskih, tarifnih, kvotnih i ostalih trgovinskih barijera (VanGrasstek, 2013). Tako su neki od ciljeva liberalizacije tržišta:

- Trgovina robom bez carinskih nameta, tarifa, kvota i ostalih nameta.
- Trgovina uslugama bez carinskih nameta, tarifa, kvota i ostalih nameta.
- Eliminacija nacionalnih politika koje otežavaju trgovinu.
- Transparentan pristup tržištu bez regulacije.
- Olakšan pristup tržišnim informacijama.
- Otklanjanje mogućnosti stvaranja tržišne prednosti ili postavljanja nepravilnih tržišnih uvjeta nacionalnih monopolista uz pomoć države.
- Izrada tržišnih bilateralnih i multilateralnih ugovora koji potiču suradnju i transparentnost na tržištu (VanGrasstek, 2013).

Liberalizacija tržišta omogućava pojedinim zemljama da se specijaliziraju u proizvodnji određenih vrsta dobara i usluga u kojima imaju prednost u odnosu na konkurenciju, što će

¹⁸ Đaković J., (2014.) . Značajke svjetske trgovinske organizacije za proces liberalizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda. Diplomski rad. Osijek: Fakultet agrobiotehničkih znanosti. URL: <https://repozitorij.pfos.hr/islandora/object/pfos:479/previewe> (pristupljeno: 12.12.2018.)

potaknuti najbolju i najefikasniju proizvodnju na cijelom tržištu te podignuti razinu kvalitete kako proizvoda i usluga tako i tržišnog natjecanja.

Neke od prednosti liberalizacije su:

- Ostvarivanje komparativne prednosti zemalja koje se specijaliziraju u proizvodnji određenih dobara ili u pružanju određenih usluga što dovodi do poboljšanja tržišne kvalitete.
- Smanjenje ili ukidanje tarifa i carinskih nameta dovodi do stvaranja trgovine.
- Povećanje izvoza koje će direktno utjecati na povećanje proizvodnje i smanjenje nezaposlenosti u dugom roku.
- Stvaranje efekta ekonomije obujma. Specijalizacijom u određenim proizvodnim segmentima, zemlja stvara prednost na tržištu, odnosno iskorištava efekt ekonomije obujma gdje smanjuje prosječne troškove i utječe na smanjenje cijene za krajnjeg kupca.
- Stvaranje pozitivne konkurencije. Konkurencija potiče na poboljšanje proizvodnje, smanjenje troškova, poboljšanje finalnog proizvoda i na kraju prodaju kvalitetnijeg proizvoda. Liberalizirana trgovina je pokretač rasta gospodarstva.

Navedene prednosti usmjeravaju tržište ka bržem i kvalitetnijem razvoju koji je popraćen transparentnim gospodarskim okruženjem.¹⁹ Usprkos pozitivnih efekata, postoje i negativni efekti liberalizacije tržišta, a opisanu su kako slijedi:

- Liberalizacija često vodi ka neuravnoteženosti tržišta. Zbog prebrzog i prejakog razvoja pojedinih zemalja, druge bilježe smanjenje rasta i negativnu tržišnu bilancu. Nezaposlenost u segmentima proizvodnje koji postaju nekonkurentni na tržištu, samo je jedna od pojava koja često prati neuravnoteženost tržišta.
- Povećanje proizvodnje može dovesti do prekomjernog iskorištavanja prirodnih bogatstava i do prekomjernog zagađenja okoliša.
- Nejednakost među zemljama na tržištu koja će određene zemlje favorizirati u trgovini a druge će diskriminirati.

¹⁹ Đaković J., (2014.) . Značajke svjetske trgovinske organizacije za proces liberalizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda. Diplomski rad. Osijek: Fakultet agrobiotehničkih znanosti. URL: <https://repozitorij.pfos.hr/islandora/object/pfos:479/previewe> (pristupljeno: 12.12.2018.)

- Tržišna liberalizacija pozitivno utječe na ekonomski rast i rast svjetskog tržišta. Međutim, neuravnoteženost u podjeli i distribuciji pozitivnih učinaka globalizacije i liberalne trgovine, dovodi do nejednake disperzije snage i moći.
- Uspjeh liberalizacije i globalizacije ovisi o fleksibilnosti neke zemlje da promijeni tokove proizvodnje i trgovine prvo na nacionalnoj pa zatim i na internacionalnoj razini. Ukoliko su zemlje fleksibilne, rezultati su brzo vidljivi, u suprotnom pozitivni efekti izostaju.²⁰

Tržišna liberalizacija pozitivno utječe na ekonomski rast i razvoj svjetskog tržišta. Međutim, neuravnoteženost u podjeli i distribuciji pozitivnih učinaka globalizacije i liberalne trgovine, dovodi do nejednake raspodjele snage i moći. Uspjeh liberalizacije i globalizacije ovisi o fleksibilnosti neke zemlje da promijeni tokove proizvodnje i trgovine prvo na nacionalnoj pa zatim i na međunarodnoj razini. Ukoliko su zemlje fleksibilne, rezultati su brzo vidljivi, u suprotnom pozitivni efekti izostaju.

5.2. Svjetska trgovinska organizacija - WTO

Projekcije budućnosti svjetskih organizacija zaista su nezahvalan zadatak na koji je gotovo nemoguće dati točan odgovor jer nitko ne može sa sigurnošću predvidjeti kako će izgledati, čime će se baviti i, prije svega hoće li postojati, WTO primjerice 2057. godine, ali povijesne činjenice i iskustva daju nam dovoljno osnove za grube prognoze.

Premda možda zvuči radikalno i naivno, većina autora usuglasila se da budućnost WTO-a prije svega ovisi o uspjehu Doha runde pregovora. Međutim, možda to i nije toliko kriva konstatacija ako se uzme u obzir da je bez tog kratkoročnog uspjeha dugoročna cjelokupna budućnost organizacije uvelike upitna.

Nakon što je Urugvajaska runda pregovora trajala čak osam godina, tijekom kojih su mnogi već počeli komentirati kako nikad neće završiti, Doha runda pregovora već se poprilično odužila, a kraj joj se ne nazire. Ne bi uspješan završetak Doha runde bio od tako velikog značaja da isti ne predstavlja “svjetlo na kraju tunela” siromašnijih slojeva u zemljama u razvoju, kao i samog WTO-a (Osnago, Piermartini, Rocha, 2015).

Svakim danom svog trajanja Doha runda pregovora dodatno zateže omču oko, ionako, napetih odnosa u svjetskoj trgovini.

²⁰ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str.70

Sada više nije svejedno ni razvijenijim zemljama jer bi neuspješan kraj Doha runde smanjio njihove prihode, poprilično unazadio dosadašnja ostvarenja, usporio šanse za poboljšanje života siromašnih u zemljama u razvoju, a što bi se sve reflektiralo na prihode stanovnika razvijenih zemalja čiji bi se prihodi definitivno smanjili.

Postavlja se pitanje kako može postojati kamen spoticanja u ostvarenju cilja koji bi svima trebao biti zajednički, a to je što skoriji uspjeh Doha runde.

Naime, eventualni neuspjeh Doha runde ugrozio bi vjerodostojnost i budućnost WTO-a, unatoč tome što se WTO dosad pokazao kao jedinstven primjer učinkovitog i demokratskog multilateralizma.

Neki od vodećih svjetskih gospodarstvenika već su prije desetak godina predlagali da se odredi konačni datum do kojeg će se dovršiti pregovori ili će jednostavno sve “pasti u vodu”.²¹

No, nitko nije htio preuzeti takvu odgovornost i rizik, također svi ipak pokušavaju zadržati nadu da će to uspješno završiti te ujedno ne žele potpisati kapitulaciju pregovora na izdisaju. Oni koji najviše usporavaju dovršetak pregovora morat će za njihovo uspješno zatvaranje ipak učiniti određene ustupke. Zastoj u pregovorima nastupio je 2008. godine nakon što je SAD odbio dodatno smanjiti subvencije za poljoprivredu, a Indija odbila natjecanje domaćih poljoprivrednika s minimalnim prihodima s onim američkima (VanGrasstek, 2013). U zadnjih deset godina najveći problem je bio u SAD-u.

Američki demokrati koji su imali većinu u Kongresu najviše su sredstava dobivali od sindikata koji se uglavnom drže dosta rezervirano prema trgovini čime su se ograničile Obamine namjere za sklapanje trgovinskih sporazuma.

Dugotrajnost bezuspješnih pregovora tijekom Doha runde pregovora neupitno je smanjila povjerenje vodećih gospodarskih i trgovinskih sila svijeta u WTO-ovu organizaciju i mehanizme što je dovelo do toga da se većina gospodarskih „divova“ odlučila pokušati izboriti za otvaranje novih tržišta na temelju regionalnih, bilateralnih i multilateralnih sporazuma izvan globalne Svjetske trgovinske organizacije.

Glavni ciljevi iz Dohe, kao što su ukidanje poljoprivrednih subvencija koje traže afričke i južnoameričke države, liberalizacija globalnog tržišta usluga koju traže EU, SAD i Australija te daljnje snižavanje carina za uvoz industrijskih dobara, i dalje su neriješeni (WTO,2017).

²¹ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str.60

Takva „pat pozicija“ sve češće dovodi do situacije u kojoj pojedine države i regionalne organizacije „uzimaju stvari u svoje ruke“ i počinju rješavati probleme i ostvarivati interese vlastitim djelovanjem regionalnim i bilateralnim sporazumima kako bi izbjegle štetu koja prijete od inercije Doha runde pregovora. Ono što bi se moglo dogoditi, a čime bi se zadao konačan udarac WTO-u, jest potencijalna prijetnja da bi većina država mogla prestati računati na WTO čime bi on izgubio svaku razumnu svrhu i postao samom sebi dovoljan.

Međutim, organizacija koja u svojim rukama više ne drži donošenje odluka o ključnim pitanjima uslijed sporosti i inercije definitivno gubi bilo kakav geopolitički i gospodarski integritet, a samim time postaje epizodni lik, vrlo brzo odlazi i u povijest.

Intenzivna trgovinska razmjena među zemljama svijeta i što bolja povezanost gospodarstva bila su neka od osnovnih načela, ali i ciljevi WTO-a, u trenucima njegovog osnivanja.

Svjetski interes za takvim ciljevima najbolje se odražava u broju članica WTO-a i činjenici da te članice ostvaruju skoro cijeli gospodarski volumen našeg planeta.²²

Zanimanje za članstvo u toj organizaciji još uvijek postoji i među državama koje još nemaju status članice, već samo promatrača. Upravo tako velik broj članica možda predstavlja jedan od ključnih unutarnjih problema WTO-a jer velik broj glasova neminovno uz sebe veže i manju mogućnost dogovora.

Također, od osnivanja WTO-a prošlo je više od 20 godina, pa se logično postavlja i pitanje je li WTO primjeren današnjem vremenu kada međunarodnu trgovinsku razmjenu sve više određuju manji regionalni i bilateralni sporazumi, a znatno manje veliki multilateralni sporazumi a brzina i efikasnost rješavanja problema i gorućih pitanja nikad nisu bili nužniji.

Unatoč tome što pregovori oko dodatne liberalizacije idu teško i sporo, ne treba zaboraviti da WTO ispunjava čitav niz drugih zadaća i to jako dobro. Svjetska trgovinska organizacija vrlo uspješno izgladuje trgovinske sporove, a njena pravila svjetske trgovinske razmjene koriste se kao nikad prije. Također, odredbe WTO-a uspješno brane svijet od pokušaja protekcionizma i državnih intervencija. Ne treba zanemariti ni važnu ulogu WTO-a u zaštiti malih zemalja koje imaju svoj glas u pregovaračkom procesu te se na taj način mogu uspješnije suprotstaviti hegemoniji velikih.

Odlučujuće je za budućnost Svjetske trgovinske organizacije kojim će putem željeti krenuti svjetske gospodarske sile – hoće li one okrenuti leđa WTO-u i radije same bilateralnim sporazumima rješavati probleme. Mogućnost sklapanja velikih multilateralnih trgovinskih sporazuma koju nudi WTO ne treba tek tako odbaciti jer bi nepregledni niz sporazuma

²² Informativni članci o europskoj uniji. URL: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/161/europska-unija-i-svjetska-trgovinska-organizacija>(pristupljeno:26.1.2019.)

između pojedinih zemalja mogao dovesti do potpune konfuzije. Velike gospodarske sile definitivno imaju interes očuvati globalni trgovinski sustav što potvrđuju i njihova nastojanja da se Doha runda pregovora dovrši.

Već dugi vijek trajanja WTO-a dodatno dokazuje da uloga te organizacije nije beznačajna te da se za njezinu budućnost treba boriti. Brojne su pozitivne uloge WTO-a u svijetu globalne ekonomije koja su značajan kapital za svjetlu budućnost te organizacije. Međutim, određene promjene će se morati dogoditi, prije svega unutar same organizacije jer nijedan entitet ne može ostati nepromijenjen tijekom više od 20 godina.

Vrijeme postavlja nove zahtjeve sa kojima se treba suočiti i kojima treba udovoljiti kako bi se opstalo.

Ulogu u budućnosti Svjetska trgovinska organizacija zasigurno ima, samo se mora odlučiti zašto i za koga je ona tu.²³ U prijevodu to prije svega znači Doha rundu pregovora uspješno privesti kraju.

²³ Informativni članci o europskoj uniji. URL: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/161/europska-unija-i-svjetska-trgovinska-organizacija>(pristupljeno:26.1.2019.)

6. Europsko udruženje slobodne trgovine i europski gospodarski prostor

6.1. Europsko udruženje slobodne trgovine

Europsko udruženje slobodne trgovine (EFTA - European Free Trade Association) je međuvladina organizacija osnovana radi promicanja slobodne trgovine i ekonomske integracije za dobrobit svojih članica: Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švicarske, a koja omogućuje sudjelovanje Islandu, Lihtenštajnu i Norveškoj u unutarnjem tržištu EU-a.²⁴

EFTA je uspostavljena stupanjem na snagu Konvencije iz Stockholma, a osnovale su je 1960. godine Austrija, Danska, Norveška, Portugal, Švedska, Švicarska i Velika Britanija kao alternativu tadašnjoj Europskoj ekonomskoj zajednici. Cilj je EFTA-e bio stvaranje područja slobodne trgovine među njezinim članicama te uspostava gospodarske unije. Island se priključio EFTA-i 1970. godine, Finska je od 1961. godine bila pridružena članica, 1986. je postala punopravnom članicom, a Lihtenštajn je postao članicom EFTA-e 1991. godine. Danska, Irska, Velika Britanija, Portugal, Austrija, Finska i Švedska s vremenom su postale članice Europske unije, čime je njihovo članstvo u EFTA-i prestalo. Sve su današnje članice EFTA-e osim Švicarske, ujedno i članice Europskoga gospodarskog prostora.

6.2. Europski gospodarski prostor u kontekstu EFTA-e

Aktivnosti suvremene EFTA-e usmjerene su na monitoring i upravljanje odnosima među državama članicama EFTA-e temeljem Konvencije iz Stockholma, na upravljanje sporazumom o Europskom gospodarskom prostoru u kontekstu EFTA-e, te na koordinaciji odnosa s trećim zemljama. U onim programima u kojima sudjeluju, države EEA- EFTA-e participiraju i u proračunima i odborima koji njima upravljaju, ali nemaju pravo glasa. Europska unija je svjesna učinka koji na njegove susjede s kojima ne vodi pregovore o pristupanju, ali s kojima želi zadržati bliske i konstruktivne odnose. Stoga aktivno razvija strateška partnerstva s Rusijom, Ukrajinom i zemljama Sredozemlja u okviru europske politike susjedstva. Cilj europske politike susjedstva jest podijeliti prednosti proširenja Europske unije sa susjednim zemljama jačanjem stabilnosti, sigurnosti i blagostanja kao i sprječavanje nastanka novih crta razdvajanja.

²⁴ Informativni članci o europskoj uniji. URL: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/169/europski-gospodarski-prostor-egp-svicarska-i-sjever> (pristupljeno: 28.1.2019.)

Europska politika susjedstva uključuje: Istočne susjede (Bjelorusija, Ukrajina i Moldavija), Južni Kavkaz (Gruzija, Armenija i Azerbejdžan), Južno i Istočno Sredozemlje (deset sjevernoafričkih i zapadnoazijskih zemalja, uključujući Izrael i Palestinsku samoupravu).²⁵

²⁵ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str.79

7. Srednjoeuropska zona slobodne trgovine (CEFTA)

CEFTA (Central European Free Trade Agreement) ili srednje-europski ugovor o slobodnoj trgovini utemeljen je slijedom Višegradske deklaracije iz veljače 1991.godine. Ugovor o slobodnoj trgovini potpisale su u Krakovu 21.prosinca 1992.godine Poljska, Mađarska i tadašnja Čehoslovačka, a stupio je na snagu 1.ožujka 1993.godine.²⁶ Raspadom čehoslovačke federacije, u CEFTA-i su se našle četiri države, uz Poljsku i Mađarsku, Češka i Slovačka (tzv. zemlje Višegradskog sporazuma). CEFTA-i su pristupile 1996. godine Slovenija, 1997. Rumunjska, i 1998. Bugarska, tako da CEFTA danas broji 7 članica. Ugovorom države članice jamče međusobno smanjenje ili ukidanje carinskih ograničenja na svom teritoriju, odnosno potpuno ukidanje carina na međusobno razmijenjenu robu do 2001. godine. Ugovor je predvidio i ukidanje državnog monopola, usklađivanje zakonske regulative u svezi poticanja konkurencije, suradnju i protok informacija iz područja subvencioniranja i mjera zaštite od povećanog uvoza, te pravila i način utvrđivanja dokumenata o porijeklu roba. Početkom 1994. godine članice su se dogovorile o ukidanju gotovo svih carina do siječnja 1998. g. (tri godine ranije no što je predviđeno prvotnim sporazumom). Taj se postupak ipak ne može smatrati dovršenim, jer su neke carine u međusobnoj trgovini zadržane. Povremeno dolazi i do ponovnog privremenog uvođenja zaštitnih carina, katkada jednostranim odlukama. Predstavnici zemalja CEFTA-e naglašavaju da bi prije daljnjeg širenja integracije bilo nužno pronaći i dogovoriti učinkovitije mehanizme rješavanja internih sporova u međusobnoj robnoj razmjeni.

Republika Hrvatska je 9. srpnja 2001. godine službeno podnijela kandidaturu za članstvo u CEFTA-i temeljem odluke Vlade RH o započinjanju postupka i budući je Hrvatska ispunila sve postavljene uvjete za članstvo.

Uvjeti pristupanja u članstvo CEFTA-i definirani su Deklaracijom predsjednika vlada članica CEFTA-e usvojenoj u Poznanu, 25. studenog 1994. g. Za učlanjenje potrebno je članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, potpisan Sporazum o pridruženom članstvu s EU, te imati pristanak svih članica CEFTA-e u obliku zaključenih pregovora o bilateralnim ugovorima o slobodnoj trgovini.

²⁶ Republika Hrvatska ministarstvo vanjskih i europskih poslova URL: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-\(cefta\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-(cefta)/) (pristupljeno: 27.10.2018.)

Sedam CEFTA zemalja usvojile su 16. studenog 2001. g. na summitu u Bukureštu Deklaraciju predsjednika vlada CEFTA zemalja kojom potvrđuju želju za unaprjeđenjem međusobne trgovinske suradnje u okviru Sporazuma o slobodnoj trgovini srednje-europskih zemalja i namjeru daljnjeg razvijanja gospodarske suradnje između zemalja potpisnica Sporazuma. Deklaracijom su također potvrđeni zaključci CEFTA Zajedničkog odbora od 11. listopada 2001. godine kojom se prihvaća pokretanje pregovora za članstvo Republike Hrvatske u CEFTA-u i izražava očekivanje za okončanje pregovora o prijemu Republike Hrvatske tijekom 2002. godine.

Prvi krug pregovora održao se u Zagrebu 20. i 21. veljače 2002. godine na kojem su dogovoreni protokoli o liberalizaciji trgovine industrijskim proizvodima sa svim zemljama CEFTA-e, osim Rumunjske. Isto tako su dogovoreni protokoli za poljoprivredne proizvode sa Poljskom i Mađarskom. Drugi krug pregovora je održan u Poreču od 27. - 29. svibnja 2002. godine. Zaključeni su multilateralni pregovori, odnosno usuglašen je tekst Ugovora o pristupanju RH CEFTA-i (Agreement on the Accession of the RC to CEFTA). Nakon drugog kruga pregovora ostala su otvorena bilateralna pitanja liberalizacije trgovine industrijskim proizvodima s Rumunjskom, te poljoprivrednim proizvodima sa Slovenijom, koji je parafiran 26. kolovoza 2002. g., s Rumunjskom i Bugarskom. Stupanjem na snagu Ugovora o pristupanju RH CEFTA-i prestaju važiti do sada sklopljeni bilateralni sporazumi o slobodnoj trgovini između RH i zemalja CEFTA-e. Ugovor o pristupanju RH CEFTA-i potpisan je 5. prosinca 2002. godine, a sedam dosadašnjih članica i Republika Hrvatska započeli su s njegovom primjenom po okončanju postupka potvrđivanja u nacionalnim parlamentima od 1. ožujka 2003. godine. Robna razmjena tijekom prvih šest mjeseci 2002. godine ukupno je povećana za 39,74% u odnosu na isti vremenski period prošle godine i iznosila je 9,89 mil. USD. Izvoz je smanjen za 38,1 % i iznosio je 3,16 mil. USD dok je uvoz povećan 3,41 puta i iznosio je 6,73 mil. USD.²⁷

²⁷ Republika Hrvatska ministarstvo vanjskih i europskih poslova URL: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-\(cefta\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-(cefta)/) (pristupljeno: 27.10.2018.)

8. Regionalna trgovinska suradnja Europske unije i odnosi s glavnim partnerima

Europska unija u okviru trgovinske politike, te sukladno političkim interesima i ostalim vanjskim determinantama kao što su razvojna politika, proširenje članstva, politika susjedstva...) razvija specifične odnose s određenim skupinama zemalja, izgrađujući gustu mrežu trgovinskih i tarifnih, preferencijalnih sporazuma koji su iznad trgovinskih sporazuma.²⁸ Europska unija također razvija specifične strateške i trgovinske odnose s glavnim trgovinskim i političkim svjetskim „silama“: SAD-om, Japanom, Kinom, Rusijom i drugima.

EU i SAD imaju zajedničke vrijednosti poput demokracije, ljudskih prava te ekonomskih i političkih sloboda, a njihovi se interesi u području sigurnosti i vanjske politike velikim dijelom podudaraju. Sveobuhvatni gospodarski i trgovinski sporazum te Sporazum o strateškom partnerstvu između EU-a i Kanade potpisani su 30. listopada 2016. godine, a Europski parlament svoju je suglasnost za te sporazume dao 15. veljače 2017.

Pregovori o Transatlantskom partnerstvu za trgovinu i ulaganja između EU-a i SAD-a, koji su započeli 8. srpnja 2013., zaustavljeni su otkad je za predsjednika SAD-a izabran Donald Trump. Iako nisu do kraja suglasni oko nekih vanjskopolitičkih pitanja i dalje su najvažniji i najpouzdaniji partneri. Njihove vanjskopolitičke veze opstaju već desetljećima unatoč tome što je s vremenom na obje strane došlo do političkih i geostrateških promjena. Tijekom godina prisno surađuju kao partneri, međusobno se savjetujući o svojim međunarodnim prioritetima, a na multilateralnim forumima često se zalažu za zajedničke interese. Do 2017. trgovinskim odnosima EU-a i SAD-a dominirali su pregovori o partnerstvu za transatlantsku trgovinu i ulaganja (TTIP). Unatoč skromnom napretku postignutom tijekom pregovora i dalje su prisutne bitne razlike, pa se pregovori nisu dovršeni za vrijeme predsjednika Obame. Administracija predsjednika Trumpa primjenjuje potpuno drugačiji pristup u pogledu trgovinskih odnosa EU-a i SAD-a. SAD stavlja nacionalne interese na prvo mjesto i pokušava uravnotežiti trgovinski deficit s drugim zemljama, pri čemu vrši pritisak na partnere uvođenjem visokih carina za određene proizvode kako bi zaštitio vlastitu industriju i povećao pristup tržištu u partnerskim zemljama. 1. lipnja 2018. SAD je uvela za EU carine na čelik i

²⁸ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str. 115.

aluminij te prijetila uvođenjem carina na automobile. Istodobno se SAD udaljava od multilateralnog pristupa u sklopu Svjetske trgovinske organizacije (WTO). Zbog tog novog stava pogoršali su se trgovinski odnosi SAD-a s EU-om i ostalim partnerima. Bez obzira na retoriku, gospodarstva EU-a i SAD-a i dalje zajedno čine gotovo 50 % svjetskog bruto domaćeg proizvoda (BDP) i trećinu svjetske trgovine.

EU je 2017. zadržao položaj najvažnijeg trgovinskog partnera SAD-a u robnoj razmjeni, ispred Kine i Kanade, američkog partnera u Sjevernoameričkom sporazumu o slobodnoj trgovini (NAFTA).

Za Uniju je SAD 2017. bio najveća izvozna destinacija za koju je bilo namijenjeno 20 % ukupnog izvoza EU-a (u usporedbi s izvozom u Kinu od 10,5 %). SAD je drugi najvažniji uvozni partner Unije te iz njega i dalje dolazi 13,8 % robe uvezene u EU.

U tom pogledu SAD zaostaje za Kinom (iz koje dolazi 20,2 % ukupnog uvoza EU-a), ali se nalazi ispred Rusije i Švicarske, koje u ukupnom uvozu EU-a sudjeluju sa 7,8 % odnosno 5,9 %. Iako je zastupljenost trgovine sa CEFTA-om u odnosu na EU manja i u strukturi izvoza i uvoza, podaci otkrivaju da je izvoz iz Hrvatske po glavi stanovnika u CEFTA-u puno veći nego u EU (396, 8 EUR u odnosu na 10,5 EUR⁴).²⁹ Također, udio EU u strukturi uvoza i izvoza Hrvatske u periodu 2009.- 2011. kreće se uglavnom u jednakom omjeru – oko 60%, dok je zastupljenost CEFTA-e puno veća u strukturi hrvatskog izvoza, nego uvoza (Tablica 3).

Tablica 3: **tablica trgovine robom EU-a i SAD-a 2015.-2017.**

(svote u milijardama eura)

Godina	Roba uvezena u EU iz SAD-a	Roba izvezena iz EU-a u SAD	Saldo robne razmjene
2015.	249,4	371,3	+122
2016.	250,5	363,7	+113,2
2017.	256,2	375,8	+119,7

²⁹ Europska komisija, Glavna uprava za trgovinu URL: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/174/transatlantski-odnosi-sad-i-kanada> (pristupljeno: 3.studenog 2018.)

Izvor: Europska komisija, Glavna uprava za trgovinu URL:

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/174/transatlantski-odnosi-sad-i-kanada> (pristupljeno:

3.studenog 2018.)

Tablica 4: tablica trgovine uslugama EU-a i SAD-a 2014.-2016.

(svote u milijardama eura)

Godina	Usluge uvezene u EU iz SAD-a	Usluge izvezene iz EU-a u SAD	Saldo razmjene usluga
2014.	190,4	196,2	+5,9
2015.	205,5	223,4	+17,9
2016.	219,3	218,0	-1,3

Izvor: Europska komisija, Glavna uprava za trgovinu URL:

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/174/transatlantski-odnosi-sad-i-kanada> (pristupljeno:

3.studenog 2018.)

Tablica 5: **Obujam i udjeli izvoza, uvoza i ukupne vanjske trgovine Hrvatske sa CEFTA-om i EU; prosjek perioda 2009.-2011.**

(svote milijunima eura)

	Robna razmjena sa CEFTA-om			Robna razmjena s EU		
	Izvoz	Uvoz	Ukupno	Izvoz	Uvoz	Ukupno
Obujmi	1.701,9	851,7	2.553,5	5.244,9	9573,2	14.818,1
Udjeli	19,6%	5,5%	10,5%	60,5%	61,6%	61,2%

Izvor: Priopćenje 2010., 2011., 2012. URL:

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/174/transatlantski-odnosi-sad-i-kanada> (pristupljeno: 3.studenog 2018.)

Izvoz usluga iz EU-a u SAD povećao se između 2014. i 2016., kao i uvoz usluga iz SAD-a. Međutim, SAD je zbog pada u izvozu usluga iz EU-a 2016. ostvario trgovinski suficit u visini od 1,3 milijarde EUR u razmjeni usluga s EU-om.

Nadalje, valja spomenuti odnose Europske unije i Rusije kao isto tako velike trgovačke sile oni su od 2014.godine pod velikim pritiskom zbog ruskog pripojenja Krima, ruske potpore pobunjeničkim skupinama u istočnoj Ukrajini, ruske politike u njezinu susjedstvu, dezinformacijskih kampanja i negativnih unutrašnjih zbivanja. Rusija je usvojila prodornija međunarodna stajališta, a produbile su se i napetosti oko ruske intervencije u Siriji. EU je od 2014. redovno obnavljao sankcije prema Rusiji.³⁰ EU i Rusija i dalje iznimno ovise jedno o drugome te EU primjenjuje pristup selektivnog angažmana. Do izbijanja krize u Ukrajini EU i Rusija gradili su „strateško partnerstvo” koje je među ostalim područjima obuhvaćalo trgovinu, gospodarstvo, energetiku, klimatske promjene, istraživanje, obrazovanje, kulturu i sigurnost, uključujući borbu protiv terorizma, neširenje nuklearnog oružja i rješavanje sukoba na Bliskom istoku. EU je snažno podupirao pristupanje Rusije WTO-u (koje je dovršeno 2012. godine). Posljednjih je godina pitanje zajedničkog susjedstva postalo jedan od

³⁰ Europska komisija, Glavna uprava za trgovinu URL:

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/174/transatlantski-odnosi-sad-i-kanada> (pristupljeno: 3.studenog 2018.)

glavnih izvora napetosti između EU-a i Rusije. Nezakonito pripojenje Krima koje je Rusija provela u ožujku 2014. i dokazi da je Rusija podupirala pobunjenike koji su sudjelovali u sukobu na istoku Ukrajine prouzročili su međunarodnu krizu. EU je preispitao svoje bilateralne odnose s Rusijom te prekinuo održavanje redovnih bilateralnih sastanaka na vrhu, a obustavio je i dijalog o pitanjima viza i pregovore o novom bilateralnom sporazumu koji će zamijeniti sporazum o partnerstvu i suradnji.

EU u odnosima s Rusijom trenutačno primjenjuje dvojni pristup, kojim se politika postupnih sankcija kombinira s nastojanjima da se pronađu diplomatska rješenja za sukob u istočnoj Ukrajini.

Rusko se gospodarstvo 2017. oporavilo od recesije koja je trajala od 2014. do 2016. i turbulencija u bankarskom sektoru, stekavši korist od rastućih prihoda od izvoza nafte i robe.³¹ Izgledi su povoljni, ali investicijska je klima u zemlji neizvjesna, a njezin gospodarski uspjeh i dalje ovisi o cijenama nafte i plina. Gospodarski sustav koncentriran je u nekoliko sektora; nedostaje mu transformativnih ulaganja, a tržištem dominiraju velika poduzeća bliska državi.

Unatoč sankcijama, EU je i dalje najveći trgovinski partner Rusije, a Rusija je četvrti najveći trgovinski partner EU-a. Međutim, trgovinski i gospodarski odnosi opterećeni su brojnim čimbenicima, primjerice embargom Rusije na niz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz EU-a, sporovima s WTO-om i ozbiljnim ograničenjima prilika za poduzeća iz EU-a da sudjeluju u ruskoj javnoj nabavi. Od 2014. EU je postupno uvodio restriktivne mjere prema Rusiji kao odgovor na nezakonito pripojenje Krima i destabilizaciju Ukrajine. Sankcije su proširene nakon rušenja zrakoplova na teritoriju koji su držali pobunjenici u Istočnoj Ukrajini koje Rusija podupire. Pravna osnova za odnose EU-a i Rusije jest Sporazum o partnerstvu i suradnji potpisan u lipnju 1994. godine. Izvorno je sklopljen na razdoblje od 10 godina, a od isteka tog roka svake se godine automatski obnavlja. Njime su utvrđeni glavni zajednički ciljevi te je uspostavljen institucionalni okvir za bilateralne kontakte (uključujući redovito savjetovanje o ljudskim pravima i polugodišnje predsjedničke sastanke na vrhu, čije je održavanje trenutačno obustavljeno).

³¹ Europska komisija, Glavna uprava za trgovinu URL: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/174/transatlantski-odnosi-sad-i-kanada> (pristupljeno: 3. studenog 2018.)

Europsko je vijeće 2014. zamrznuo suradnju s Rusijom (uz iznimku prekogranične suradnje i međuljudskih kontakata) kao i nova financijska sredstva koja je EU toj zemlji pružao u okviru međunarodnih financijskih institucija.

8.1. Europski gospodarski prostor (EGP)

Europski gospodarski prostor uspostavljen je 1994. kako bi se odredbe Europske unije o unutarnjem tržištu proširile na države članice Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA). Norveška, Lihtenštajn i Island potpisnice su sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru. Dok Švicarska koja je članica EFTA-e ne sudjeluje u EGP-u. EU i neki partneri iz EGP-a (Norveška i Island) također su povezani raznim „sjevernim politikama“ i forumima kojima je u središtu pažnje sjeverni dio Europe koji se ubrzano razvija, ali i arktička regija u cjelini. Svrha Europskog gospodarskog prostora (EGP) jest proširiti unutarnje tržište EU-a na države članice Europskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA). To su države koje ne žele pristupiti EU-u ili to još nisu učinile. Zakonodavstvo EU-a u području unutarnjeg tržišta postaje tako dijelom zakonodavstva država članica EGP-a, nakon što ga one odluče prihvatiti.

EGP je više od standardnog sporazuma o slobodnoj trgovini jer se njime sva prava i obveze unutarnjeg tržišta EU-a šire na države članice EFTA-e (s iznimkom Švicarske).³² EGP obuhvaća četiri slobode unutarnjeg tržišta (slobodno kretanje robe, osoba, usluga i kapitala) i s njima povezane politike (tržišno natjecanje, promet, energiju te gospodarsku i monetarnu suradnju).

Sporazum sadrži horizontalne politike koje su usko povezane s te četiri slobode, a to su: socijalne politike (što uključuje zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, radno pravo i jednako postupanje prema muškarcima i ženama); politike u području zaštite potrošača, okoliša, statistike i prava trgovačkih društava; te niz popratnih politika poput onih u vezi s istraživanjima i tehnološkim razvojem koje se, iako nisu utemeljene na pravnoj stečevini EU-a ili pravno obvezujućim aktima, provode u okviru suradnje.

Sporazumom o EGP-u ne uspostavljaju se obvezujuće odredbe u svim sektorima unutarnjeg tržišta ili drugim politikama obuhvaćenima ugovorima o EU-u.

³² Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str. 77.

Konkretno, obvezujuće odredbe ne odnose se na: zajedničku poljoprivrednu politiku i zajedničku ribarstvenu politiku (iako sporazum sadrži odredbe o trgovini poljoprivrednim proizvodima i proizvodima ribarstva), carinsku uniju, zajedničku trgovinsku politiku, zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, područja pravosuđa i unutarnjih poslova (iako su sve države članice EFTA-e dio šengenskog područja) ili ekonomsku i monetarnu uniju (EMU).

Švicarska je u svojstvu članice EFTA-e sudjelovala u pregovorima o Sporazumu o EGP-u i potpisala ga 2. svibnja 1992. Nedugo zatim, 22. svibnja 1992., švicarska vlada podnijela je zahtjev za pristupanje EU-u. Međutim, nakon što je na referendumu održanom 6. prosinca 1992. odbijeno članstvo u EGP-u, Švicarsko federalno vijeće *Kratki vodič o Europskoj uniji - 2018* 4 www.europarl.europa.eu/factsheets/hr prestalo se zalagati za ulazak u EU i EGP. Od tada Švicarska svoje odnose s EU-om, radi očuvanja gospodarske integracije s Unijom, razvija kroz bilateralne sporazume.

8.2. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju predstavlja pravni temelj i sadržajni okvir odnosa EU-a i pojedinih zemalja Zapadnog Balkana uključujući i Hrvatsku³³. To je prvi korak prema institucionaliziranju odnosa s EU-om i omogućava postupne pripreme za ostvarenje punopravnog članstva u Uniji. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je znatno širi nego Europski sporazum te naglašava potrebu regionalne suradnje radi stabilizacije područja jugoistočne Europe. Sporazum je mješovitog karaktera i uređuje odnose zemlje potpisnice s EU-om za sva tri stupnja Unije. On je preferencijalni sporazum, koji treba pridonijeti gospodarskoj i političkoj stabilizaciji određene zemlje, te uspostavi bliskih i dugoročnih veza između ugovorenih stranaka i sklopljen je na neodređeno vrijeme.

Jamči postupno otvaranje tržišta kroz višegodišnja prijelazna razdoblja. Predviđena je i mogućnost primjene zaštitnih mjera u slučaju znatnijeg povećanja uvoza koji može ugroziti stabilnost domaćeg tržišta.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju su s Republikom Hrvatskom potpisale još slijedeće zemlje: Kraljevina Belgija, Kraljevina Danska, Savezna Republika Njemačka, Helenska

³³ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str. 78.

republika, Kraljevina Španjolska, Francuska republika, Irska, Talijanska republika, Veliko vojvodstvo Luksemburg, Kraljevina Nizozemska, Republika Austrija, Portugalska republika, Republika Finska, Kraljevina Švedska i Ujedinjena kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske. Nakon ratifikacije Sporazum je 1. veljače 2005. godine stupio na snagu. Od potpisivanja do završetka ratifikacije SSP-a vrijedi Privremeni sporazum o trgovinskim i njima povezanim pitanjima.

8.3. Euro mediteransko partnerstvo (EUROMED)

Unija za Mediteran sastoji se od 28 država članica EU-a, Europske unije i 15 sredozemnih zemalja: Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Izraela, Jordana, Libanona, Mauritanije, Monaka, Maroka, Palestine, Sirije (čije je članstvo obustavljeno zbog građanskog rata), Tunisa i Turske. Arapska liga sudjeluje na svim sastancima od 2008., a Libija ima status promatrača.

Unija za Mediteran jest multilateralni okvir za političke, gospodarske i društvene odnose između Europske unije i zemalja južnog i istočnog Sredozemlja. Osnovana je 2008. na sastanku na vrhu u Parizu kao nastavak Euro-mediteranskog partnerstva (Euromed) poznatog i kao Barcelonski proces.

Unija za Mediteran vodi se ciljevima iz Deklaracije iz Barcelone (1995.) koji se odnose na stvaranje područja mira, stabilnosti, sigurnosti i zajedničkog gospodarskog napretka, uz potpuno poštovanje demokratskih načela, ljudskih prava i temeljnih sloboda te uz promicanje razumijevanja među kulturama i civilizacijama u euro-mediteranskoj regiji.³⁴ Unijom za Mediteran predsjedava supredsjedništvo, čime se ističe suodgovornost kao značajka te skupine. Od 2012. Europska unija vodi sjeverno, a Jordan južno supredsjedništvo. Skup visokih dužnosnika glavno je upravljačko tijelo Unije za Mediteran, koje nadgleda i koordinira njezin rad. Skup visokih dužnosnika također odobrava proračun i program rada Tajništva, priprema sastanke ministara vanjskih poslova i drugih resornih ministara te imenuje glavnog tajnika i šest zamjenika glavnog tajnika. Skup raspravlja i o odobrenju i usvajanju prijedloga projekata koje podnosi Tajništvo. Uloga je Tajništva Unije za Mediteran prije svega da utvrđuje, obrađuje, promiče i koordinira tehničke projekte u sektorima kao što su prijevoz, energija, voda, zaštita okoliša, visoko obrazovanje i mobilnost, istraživanja, socijalna pitanja,

³⁴ Europska politika susjedstva. URL: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_5.5.4.pdf (pristupljeno:26.1.2019.)

osnaživanje žena, zapošljavanje i poslovni razvoj odnosno u sektorima koji potiču suradnju i izravno utječu na živote građana.

EU najviše doprinosi proračunu Tajništva Unije za Mediteran. Parlamentarna skupština Unije za Mediteran nadovezuje se na rad Euro-mediteranske parlamentarne skupštine i obuhvaća 280 zastupnika: 132 zastupnika iz EU-a (83 zastupnika iz 28 nacionalnih parlamenata država članica EU-a te 49 zastupnika iz Europskog parlamenta), osam zastupnika iz parlamenata zemalja Euro-mediteranskog partnerstva (Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Monaka), 130 zastupnika iz deset zemalja na obalama južnog i istočnog Sredozemlja (Alžira, Egipta, Jordana, Izraela, Libanona, Maroka, Palestine, Sirije (čije je članstvo trenutačno obustavljeno), Tunisa i Turske) te deset zastupnika iz Mauritanije.³⁵ Plenarna sjednica Parlamentarne skupštine Unije za Mediteran održava se najmanje jednom godišnje, a posljednja sjednica održana je u travnju 2018. u Kairu. Na sjednici se usvajaju rezolucije ili preporuke o svim aspektima euro-mediteranske suradnje koji se tiču izvršnih tijela Unije za Mediteran, Vijeća EU-a, Europske komisije i nacionalnih vlada partnerskih zemalja. Europski parlament trenutačno obnaša dužnost rotirajućeg predsjedništva (2018. – 2019.). Skupština se sastoji od pet odbora: Odbora za politička pitanja, Odbora za gospodarska pitanja, Odbora za kulturu, Odbora za prava žena i Odbora za energiju.

Euro mediteransko partnerstvo iziskuje osjetljiviji pristup zemljama južnog i istočnog Mediterana. Njihovi proizvodi koriste slobodan pristup na europsko tržište, bez reciprociteta za europski izvoz.

Slabije razvijene zemlje mogu postupno odmrzavati svoju carinsku zaštitu prema vrlo konkurentnome europskom gospodarstvu. Kako bi pomogla prilagođavanju tih zemalja, Unija realizira financijsku potporu (zajmovi EIB-a i program MEDA, koji zamjenjuje ENPI- novi financijski instrument europske politike susjedstva, a razmatra se i osnivanje Euro-mediteranske razvojne banke) i druge oblike suradnje (kulturni dijalog, protuteroristička suradnja, programi za mladež, parlamentarna suradnja).

³⁵ Europska politika susjedstva. URL: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_5.5.4.pdf (pristupljeno:26.1.2019.)

8.4. Zemlje Afrike, Kariba i Pacifika (ACP)

Odnosi između EU-a i Afrike uređeni su Sporazumom iz Cotonoua i zajedničkom strategijom Afrike i EU-a, a oba dokumenta sadrže političku, ekonomsku i razvojnu dimenziju.³⁶ Europska unija aktivno radi na promicanju mira i sigurnosti u Africi, a s Afričkom unijom (AU) stupa u razne političke dijaloge, uključujući i one o demokraciji i ljudskim pravima. Migracije su postale ključni element u odnosima Afrike i EU-a. Europski razvojni fond i dalje je najvažniji posrednik za razvojne programe EU-a u Africi. Odnosi između EU-a i supsaharske Afrike trenutačno su uređeni Sporazumom iz Cotonoua, na kojem se temelje odnosi između Europske unije i 78 afričkih, karipskih i pacifičkih zemalja. Južni Sudan je u postupku potpisivanja i ratifikacije tog sporazuma.

Odnosi Europske unije sa zemljama AKP-a sežu u razdoblje obuhvaćeno prvim četirima Konvencijama iz Loméa (1975. – 2000.), kojima su utvrđene odredbe za razvojnu suradnju i trgovinu i omogućen slobodan pristup europskom tržištu za 99,5 % proizvoda iz zemalja AKP-a.³⁷

Nakon konvencija iz Loméa uslijedio je Sporazum iz Cotonoua, koji je potpisan 23. lipnja 2000. na razdoblje od 20 godina. Sporazum iz Cotonoua revidiran je dva puta, 2005. i 2010. godine.

Cilj Sporazuma iz Cotonoua je iskorijeniti siromaštvo što boljom integracijom zemalja AKP-a u svjetsko gospodarstvo. Kako bi se naglasila uzajamna angažiranost i odgovornost, u njemu se koristi pojam „partnerstvo” te se ističe važnost političkog dijaloga, ljudskih prava, demokracije i dobrog upravljanja. Sporazum provode zajedničke institucije AKP-a i EU-a, među kojima su Vijeće ministara, Odbor veleposlanika i Zajednička parlamentarna skupština. S obzirom na to da Sporazum iz Cotonoua istječe 2020., rasprave o okviru za razdoblje nakon Cotonoua već su započele. Europska je komisija 2015. pokrenula postupak promišljanja koji uključuje sveobuhvatnu javnu raspravu i postupak ocjenjivanja. Ishod tog postupka bila je objava zajedničke komunikacije u studenom 2016. u kojoj se izlažu razne političke opcije za budućnost. Parlament je u listopadu 2016. usvojio rezoluciju o budućnosti odnosa između

³⁶ Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/preparatory-bodies/african-caribbean-pacific-working-party> (pristupljeno:26.1.2019.)

³⁷ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str. 119.

AKP-a i EU-a nakon 2020. U prosincu 2017. je nakon komunikacije Komisije uslijedio prijedlog pregovaračkih smjernica. Sveobuhvatna politika Europske unije prema svim 54 afričkim državama predstavljena je Zajedničkom strategijom Afrike i EU-a.

Usvojili su je europski i afrički čelnici u prosincu 2007. u Lisabonu na drugom sastanku na vrhu Europske unije i Afrike. Svrha strategije bila je podići odnos Afrike i Europske unije na novu stratešku razinu, čime bi se osnažilo političko partnerstvo i poboljšala suradnja na svim razinama.

Ciljevi strategije su:

- prevladati suradnju usmjerenu isključivo na razvoj te odnosima Afrike i Europske unije obuhvatiti pitanja od obostranog političkog interesa;
- odmaknuti se od isključivo afričkih problema i usmjeriti se na učinkovito rješavanje globalnih izazova kao što su migracije, klimatske promjene, mir i sigurnost;
- poduprijeti nastojanja Afrike da na te važne izazove ponudi odgovore koji će obuhvatiti više regija ali i cijeli kontinent;
- raditi na partnerstvu u čijem su središtu ljudi, čime bi se afričkim i europskim građanima pružilo više prilika za sudjelovanje.

Trgovinski sporazumi usklađeni sa zahtjevima Svjetske trgovinske organizacije, koje nazivamo „Sporazumi o gospodarskom partnerstvu”, najvažniji su instrumenti za poticanje trgovine između Europske unije i afričkih regija. Međutim, pregovori o tim sporazumima, koji su otpočeli 2002., bili su teški i nisu dovršeni 2008. kako je bilo predviđeno.

Zbog toga je EU donio uredbu o pristupu tržištu kako bi se zajamčila mogućnost privremenog pristupa tržištu do 2014. što je kasnije produženo.

Trenutačno stanje u pogledu sporazuma o gospodarskom partnerstvu je sljedeće:

- Zapadna Afrika – U veljači 2014. zaključeni su tehnički pregovori između Europske unije i 16 zapadnoafričkih zemalja. Tekst je parafiran 30. lipnja, a 10. srpnja 2014. šefovi vlada Gospodarske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) podržali su potpisivanje sporazuma o gospodarskom partnerstvu. Sporazum je u postupku potpisivanja.³⁸ Međutim, nekoliko zemalja, uključujući Nigeriju, Gambiju i Mauritaniju, odbilo je potpisati sporazum. Gana je u kolovozu 2016. potpisala prijelazni sporazum o gospodarskom partnerstvu s EU-om kako ne bi izgubila

³⁸ Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/preparatory-bodies/african-caribbean-pacific-working-party> (pristupljeno:26.1.2019.)

povlašteni pristup Europskoj uniji. U privremenu je primjenu u rujnu 2016. stupio prijelazni sporazum o gospodarskom partnerstvu sklopljen između EU-a i Bjelokosne Obale.³⁹

- Središnja Afrika – Kamerun je jedina zemlja u regiji koja je u siječnju 2009. potpisala privremeni sporazum o gospodarskom partnerstvu za središnju Afriku. Europski parlament u lipnju 2013. dao je suglasnost za sklapanje sporazuma, a njegovu je ratifikaciju u srpnju 2014. odobrio i kamerunski parlament. Sporazum se u Kamerunu privremeno primjenjuje od kolovoza 2014. S druge pak strane, regionalni pregovori ponovo su odgođeni zbog stanja u Srednjoafričkoj Republici.
- Istočna i južna Afrika – Privremeni sporazum o gospodarskom partnerstvu potpisale su 2009. godine četiri zemlje te regije, Mauricijus, Sejšeli, Zimbabve i Madagaskar. On se od svibnja 2012. privremeno primjenjuje, a Europski je parlament u siječnju 2013. dao suglasnost za njegovu ratifikaciju. Pregovori o cjelovitom regionalnom sporazumu o gospodarskom partnerstvu još uvijek traju.
- Istočnoafrička zajednica – Cjelovit regionalni sporazum o gospodarskom partnerstvu između EU-a i Burundija, Ruande, Tanzanije, Kenije i Ugande sklopljen je 16. listopada 2014. Međutim, samo su Kenija i Ruanda potpisale sporazum (u rujnu 2016.).

³⁹ Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/preparatory-bodies/african-caribbean-pacific-working-party> (pristupljeno:26.1.2019.)

- Južnoafrička razvojna zajednica – Pregovori o sklapanju sporazuma o gospodarskom partnerstvu između Bocvane, Lesota, Republike Južne Afrike, Svazija i Mozambika s jedne i Europske unije s druge strane uspješno su zaključeni 15. srpnja 2014. Odredbama iz tog regionalnog sporazuma o gospodarskom partnerstvu zamijenit će se trgovinske odredbe utvrđene 1999. godine Sporazumom o trgovini, razvoju i suradnji između Europske unije i Južne Afrike. EU i države članice Južnoafričke razvojne zajednice potpisale su sporazum o gospodarskom partnerstvu u lipnju 2016. u Bocvani, a on se privremeno primjenjuje od listopada 2016. EU ima partnerske odnose s Australijom, Novim Zelandom, 15 pacifičkih neovisnih otočnih zemalja, četiri prekomorske zemlje i područja te s Forumom pacifičkih otoka. Svoje politike neprestano prilagođava političkim i ekonomskim promjenama u toj regiji. Razvojna suradnja i dalje je važan aspekt odnosa EU-a s pacifičkim državama koje su dio Skupine afričkih, karipskih i pacifičkih država (AKP).⁴⁰

Premda EU kotira kao ukupno peti trgovinski partner pacifičke regije, trgovina između EU-a i pacifičkih zemalja iznimno je malena i u apsolutnom i u relativnom smislu te je 2017. iznosila 2 791 milijun EUR. Odnosi s pacifičkim neovisnim otočnim zemljama usredotočeni su na razvojnu suradnju, ribarstvo i klimatske promjene.

EU, Australija i Novi Zeland partneri su sličnih stavova i imaju zajedničke vrijednosti i interese. Osim jakih trgovinskih veza, razvili su i bliske veze među vladama i privatnim sektorima u pogledu širokoga niza pitanja kao što su klimatske promjene i smanjenje rizika od katastrofa, svjetska trgovina zasnovana na pravilima, sigurnost i razvoj, tehnološka istraživanja i ljudska prava. Parlament ima jedno izaslanstvo za odnose s tim dvjema zemljama. EU i Australija dovršili su pripremni rad na sveobuhvatnom sporazumu o slobodnoj trgovini 6. travnja 2017. Na temelju pregovaračkog mandata iz svibnja 2018. službeni pregovori o ambicioznom i sveobuhvatnom trgovinskom sporazumu započeli su 18. lipnja 2018. Prvi krug pregovora održan je u Bruxellesu u srpnju 2018., a sljedeći je predviđen za studeni 2018. u Australiji.

Trenutačni bilateralni odnosi EU-a s Australijom temelje se na pravno obvezujućem političkom okvirnom sporazumu koji je potpisan 7. kolovoza 2017.

Sporazum sadrži niz odredbi o gospodarskoj i trgovinskoj suradnji te suradnji u drugim sektorima, a njime je bilateralni odnos podignut na novu stratešku razinu.

⁴⁰ Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/preparatory-bodies/african-caribbean-pacific-working-party> (pristupljeno:26.1.2019.)

Australija je važan gospodarski i trgovinski partner Europske unije. EU je 2017. bio drugi najveći partner u trgovini robom u oba smjera, te je ukupni iznos te trgovine bio 47,7 milijardi EUR, dok je 2016. trgovina uslugama iznosila 27 milijardi EUR. Ukupno gledajući, EU je najveći investitor u Australiju, a vrijednost njegovih izravnih stranih ulaganja 2016. godine iznosila je 161 milijardu EUR.

Prvi sastanak foruma za vođe između EU-a i Australije, pokrenutog u rujnu 2016., održan je u lipnju 2017. Sljedeći forum održat će se od 18. do 22. studenoga 2018. u Bruxellesu.

Nakon što je Vijeće 22. svibnja 2018. odobrilo mandat EU-a, pregovori o sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Novog Zelanda službeno su započeli 21. lipnja 2018. Prvi krug održan je od 16. do 20. srpnja 2018. te je tijekom njega postignut znatan dogovor između dviju strana u većini područja o kojima se pregovaralo. Sljedeći krug trebao bi se održati najesen na Novom Zelandu.

Trgovina robom u oba smjera između EU-a i Novog Zelanda 2017. je iznosila 8,7 milijardi EUR. Godine 2016. trgovina uslugama ukupno je iznosila 4,4 milijarde EUR, a vrijednost izravnih stranih ulaganja EU-a iznosila je 10,8 milijardi EUR, dok je vrijednost ulaganja Novog Zelanda u EU iznosila 5,6 milijardi EUR.

8.5. Međuregionalni i ostali sporazumi o slobodnoj trgovini

Zaključivanje sporazuma slobodne trgovine postalo je povlaštenom strategijom u odnosima EU-a s ostalim geoekonomskim snagama. Umnožavanje sporazuma dovodi do gubitka određenoga dometa svakog od njih i gubitka povezanosti ukupne integracije, a težnja prema slobodnoj razmjeni generalizira i slabi specifičnost modela europske integracije.⁴¹ Međutim, svjetsko gospodarstvo podijeljeno je na više trgovinskih integracijskih zona s liberalizacijom razmjene koja funkcionira na dublji način u proširenom tržištu. Rizici vezani uz nesigurnost razmjene i konkurencija bez ograničenja prisiljavaju Uniju, i ostale zemlje da organiziraju vlastite trgovinske okvire s više ekonomskih i trgovinskih sporazuma. To rezultira monetarnom stabilnošću te zajedničkim normama u socijalnoj sferi i zaštiti okoliša. Međuregionalni sporazumi podrazumijevaju uvođenje zone slobodne trgovine između dvaju trgovinskih blokova. EU je potakla zaključivanje više takvih sporazuma (npr. s

⁴¹ Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str. 122.

MERCOSUR-om, ASEAN-om, GCC-om) kao i s pojedinačnim zemljama-trgovinskim partnerima (SAD-om, Kinom, Japanom i Meksikom). Suradnja sa zemljama Latinske Amerike započela je 1960. i karakterizira je razvojna pomoć, trgovinska suradnja, promicanje integracije ZUR (međusobno i globalno gospodarstvo) i politička suradnja. EU se željela suprotstaviti utjecaju SAD-a koji je želio formiranje prostora slobodne trgovine s MERCOSUR-om, kao i inicijativu FTAA (Zona slobodne trgovine obiju Amerika).

Privremeni sporazum o slobodnoj trgovini potpisan je u prosincu 1995. s MERCOSUR-om, a pregovori su počeli u lipnju 1999. godine. Kraj pregovora ovisit će o procesima unutar WTO-a. Komisija je inicirala pregovore o asocijaciji s Andskom zajednicom.

U toj regiji Unija je razvila daleko najbliskiju suradnju s Meksikom (1997. potpisan je sporazum o suradnji koji uključuje zonu slobodne trgovine) i Čileom (2002. potpisan sporazum o asocijaciji koji je najambiciozniji trgovinski sporazum potpisan s nekom zemljom koja nije i neće postati članica Europske unije.

ASEAN 2008. obuhvaća 10 zemalja jugoistočne Azije s kojima EU održava bliske trgovinske odnose i surađuje u raznim područjima (politička, sigurnosna, kulturna suradnja), uz izuzetak Mijanmara (Burme).⁴² Godine 1980. ASEAN i Europska zajednica potpisale su sporazum o trgovinskoj, ekonomskoj i razvojnoj suradnji, koji je izmijenjen uslijed snažnog ekonomskog rasta pojedinih članica te integracije. ASEAN je uniji bitan trgovinski partner (5-6% razmjene) i odredište za investiranje. Također EU blisko surađuje s Južnom Korejom kojoj je drugi trgovinski partner te s kojom intenzivno pregovara o sporazumu o slobodnoj trgovini te potiče regionalnu integraciju i razvoj zemalja okupljenih u Asocijaciju regionalne suradnje u Južnoj Aziji (SAARC), koja okuplja sedam zemalja indijskog potkontinenta (Indija, Pakistan, Bangladeš...). Zemljama SAARC-a Unija je prvi trgovinski partner i pružatelj pomoći. EU je najviše zainteresirana za suradnju s Indijom koja bilježi visoke stope gospodarskog rasta, pogotovo informatičkog sektora.

⁴² Kandžija V., Cvečić I., (2008.): Makrosustav Europske unije, Rijeka, Sveučilište u Rijeci Ekonomski fakultet, str. 122.

9. Zaključak

Kao zaključak ovog rada može se reći da Svjetska trgovinska organizacija igra veliku ulogu u međunarodnoj trgovini. Postavljajući institucionalni i pravni okvir na područjima carina i trgovanja robom, uslugama i različitim vrstama intelektualnog vlasništva pridonosi lakšem i poštenijem trgovanju, a samim time i napretku trgovine među zemljama te boljoj međusobnoj suradnji. Za gospodarski razvoj, pored svih silnih mjera potrebno je puno više kako bi on bio stalan i vidljiv. Potrebno je potaknuti početni razvoj ulažući u čimbenike čija je cijena niska, a da su korisni sami po sebi. Pri razvoju, veliki naglasak se stavlja na važnost ljudskog kapitala. Pored toga, na važna mjesta poput vlade ili ministarstava, trebalo bi smjestiti obrazovane i sposobne ljude koji će znati obavljati svoje zadatke i primjenjivati svoje znanje u praksi, a pri tome trebaju nadograđivati svakodnevno svoje znanje. Od kako je Donald Trump izabran za predsjednika SAD-a počeo je raskidati razne ugovore koje je SAD imala sklopljene sa drugim državama, pa je došlo do odbacivanja Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama, povlačenja iz Transpacifičkog partnerstva, prijetnji da će napustiti dogovor s Iranom oko ukidanja sankcija, drastičnog rezanja sredstava za UN, pa do dvosmislenih poruka oko predanosti NATO-u, te je tim SAD poslao poruku svijetu da ne mari previše za multilateralizam, osim u slučajevima kada od toga ima jasne koristi. Sve je to imalo dosta negativan utjecaj na međunarodnu trgovinu došlo je do poskupljenja burzovne robe, to automatski znači poskupljenje proizvoda.

Republika Hrvatska ulaskom u EU otvorila si je mogućnost poslovanja sa više novih zemalja unutar unije, u odnosu na ugovore o slobodnoj trgovini koje je imala sklopljene, te se može zaključiti da je u toj činjenici RH imala koristi. No međutim otvorenije tržište za neke domaće proizvođače konkurentnost EU proizvođača je bila prezahtjevna.

10. Literatura

1. Babić M., et al. (2008.) Međunarodna ekonomija. Zagreb: Sigma savjetovanja
2. Božina, A. (2017.) Vanjskotrgovačko poslovanje. Recenzirana skripta. Zagreb: RRIF visoka škola za financijski menadžment
3. Grgić M., et al. (2008.) Međunarodna ekonomija. Zagreb: Lares plus
4. Hasanović, N. (2017) Svjetska trgovinska organizacija i njezin utjecaj na svjetske trgovinske trendove. Diplomski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
5. Kandžija, V. et al. (2008) Makrosustav europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
6. Matić, B. (2004.) Međunarodno poslovanje . Zagreb: Sinergija

Mrežne stranice:

1. autonomni preferencijali, URL:

https://www.google.hr/search?rlz=1C1ASAC_enHR461HR508&q=autonomni+preferencijali&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwidoserZbfAhWH2ywKHWogAqEQBQgnKAA&biw=1280&bih=709

2. Carina, URL: <https://carina.gov.hr>

3. Carinska uprava, URL: <https://carina.gov.hr/propisi-i-sporazumi/carinska-tarifa-vrijednost-i-podrijetlo/podrijetlo-robe/upute-i-pojasnjena-carinske-uprave-4065/primjena-preferencijala-u-uvozu/4066>

4. Carinska uprava, URL: <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/carinska-tarifa-vrijednost-i-podrijetlo/podrijetlo-robe/2502>

5. Carinska uprava, URL: <https://carina.gov.hr/propisi-i-sporazumi/carinska-tarifa-vrijednost-i-podrijetlo/podrijetlo-robe/upute-i-pojasnjena-carinske-uprave-4065/nepovlasteno-podrijetlo-robe/4079>

6. Consilium, URL: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/trade-policy/trade-agreements/>

7. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, URL: <http://www.mvep.hr/>

8. wikipedia, URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Me%C4%91unarodni_ugovor

11. Popis tablica i grafikona

POPIS TABLICA

1. Tablica Najvažniji trgovački partneri (prosjeak trgovine 2009.-2011.)
2. Tablica Glavni regionalni ekonomski sporazumi
3. Tablica trgovine robom EU-a i SAD-a 2015.-2017.
4. Tablica trgovine uslugama EU-a i SAD-a 2014.-2016
5. Tablica obujam i udjel izvoza, uvoza i ukupne vanjske trgovine Hrvatske sa CEFTA-om i EU